

de all inclusive wijk

basisboek over de all inclusive wijk

Nieuwe economie gaat over het integreren van assets:

Lang geleden was er eens een wijk waar een grote kan water en een klein kannetje siroop stond. Beide waren van grote waarde voor de gemeenschap. Alleen ... dat wist niemand. In die tijd hielden gemeente, organisaties en inwoners hun eigendommen namelijk nog strikt gescheiden. Zo was het water eigendom van de gemeente, de siroop van de inwoners en het kannetje van de een of andere organisatie. En dus werd er niet gemengd. Hierdoor dronk niemand in die tijd ooit limonade en dat was best jammer ...

de all inclusive wijk

foto: M. van Zelst

Voorwoord

De all inclusive wijk gaat over het organiseren van het huishouden van de wijk. Anders organiseren. Om complexe problemen in de wijk op te lossen. Met name de vraag hoe inwoners, overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties **samen, ondernemend en duurzaam** aan de slag kunnen met opgaven in de wijk. De all inclusive wijk biedt hiervoor inspirerende verhalen, visie, strategie, ruimte om te pionieren in de praktijk en educatieprogramma's.

Doel van de all inclusive wijk is het oplossen van systeemproblemen zoals armoede, tweedeling, klimaatverandering, oplopende zorgkosten, vervuiling, etc. De wijk heeft naar ons idee een ideaal schaalniveau om met deze problemen aan de slag te gaan.

In dit e-book schetsen wij het integraal-holistisch perspectief dat de basis vormt voor het werk van de pioniers en procesbegeleiders van de all inclusive wijk: het ontwikkelen van een waardevolle economie, een inclusieve samenleving en een duurzame leefomgeving.

Stap in de wereld van de all inclusive wijk.

Arnhem, september 2019

Carla Onderdelinden en Patricia van der Haak
initiatiefnemers van de all inclusive wijk

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Inhoudsopgave	5
Inleiding	7
1. Wat is er aan de hand?.....	10
2. Nieuwe mogelijkheden?	15
3. Hoe dan?	22
4. Meer weten?	27

de all inclusive wijk

Inleiding

De all inclusive wijk - waarom?

Omdat mensen duurzame, inclusieve, waardevolle wijken, steden, gebieden en systemen willen.

De all inclusive wijk - wat is het?

De all inclusive wijk is een kennis- en inspiratiebron en een praktisch model voor integrale gebiedsontwikkeling. De all inclusive wijk wordt gebruikt door pionierende overheden, organisaties en wijkinitiatieven die de wijk willen verduurzamen, zowel ruimtelijk als sociaal-economisch. We werken met nieuwe inzichten en praktische sociaal-economische perspectieven voor wijken, steden en gebieden.

We organiseren de all inclusive wijk als een netwerkorganisatie en werken samen met pioniers die nieuwe werkvormen en nieuwe instrumenten kunnen inzetten. Vanuit een integraal-holistische visie.

Daarnaast ontstaat er een community van wijken die het gedachtegoed van de all inclusive wijk toepassen. Bijvoorbeeld in Arnhem, Haarlem, Wageningen, Zutphen en Zwolle. In deze wijken zijn we bezig met het afkoppelen van het aardgasnet, het ontwikkelen van wijkbedrijven of het transformeren we een achterstandswijk naar een mooie volksbuurt. Het werk in de praktijk levert ons voortdurend nieuwe kennis en informatie die wij weer gebruiken voor het doorontwikkelen van onze praktische tools en instrumenten.

De all inclusive wijk - integraal-holistische visie

De all inclusive wijk ziet de wijk, een stad of een gebied als een economische eenheid, als een bedrijf of levend geheel (in plaats van een verzameling losse huishoudens). Dit perspectief geeft nieuwe mogelijkheden om het werk dat in een wijk of gebied gedaan moet worden (het huishouden) efficiënt, duurzaam en inclusief te organiseren. Kern is dat we fysieke, sociale en economische structuren in de wijk ontwikkelen. Als deze geactiveerd worden, ontstaat een "all inclusive wijk" oftewel een wijk met net zoveel waarde, werk, gezelligheid en duurzaamheid als je maar wilt.

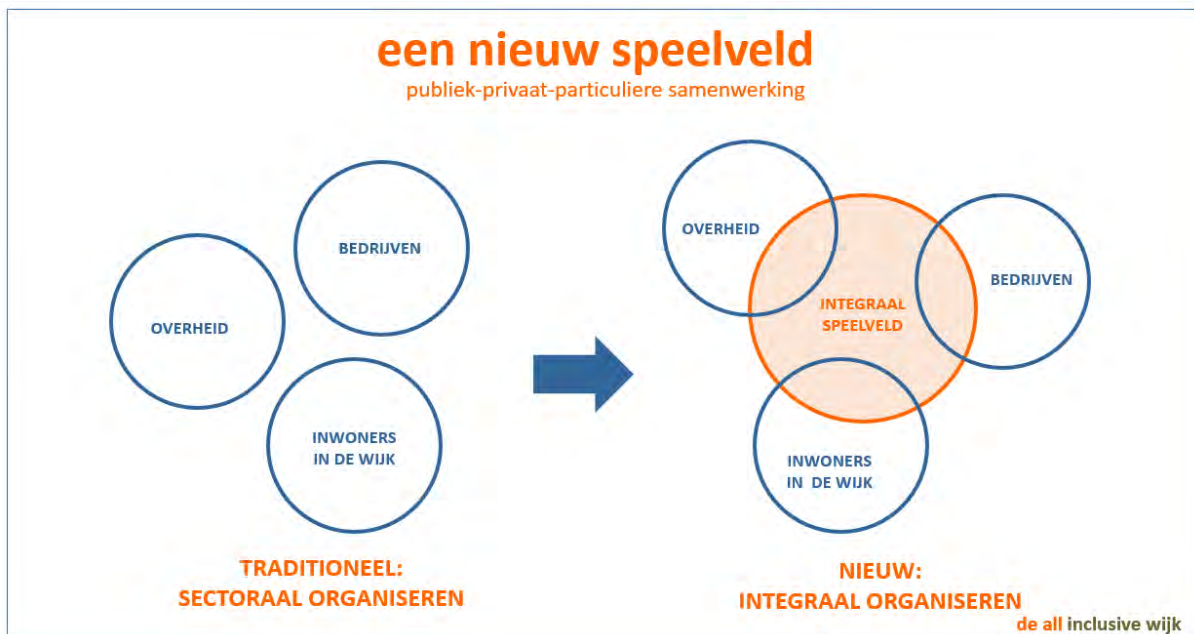
De all inclusive wijk - wat bieden we?

- een duurzaam toekomstperspectief voor de wijk
- een integrale aanpak om complexe problemen op te lossen
- kennis en educatieprogramma's
- innovatieprogramma's
- wijkontwikkelprogramma's

Voor wie?

De visie en aanpak van de all inclusive wijk zijn interessant voor:

1. Overheden die complexe vraagstukken willen oplossen, zoals het aardgasvrij maken van de wijk, opvangen van klimaatverandering, circulair maken van een lokale economie, etc.
2. Gemeenten die de kosten voor zorg en het sociaal domein willen terugdringen.
3. Bedrijven en organisaties die willen innoveren en experimenteren met communitybased businessmodellen zoals *products as a community service*.
3. Wijkinitiatieven die hun leefomgeving willen verduurzamen, zowel ruimtelijk als sociaal-economisch en besparingen willen realiseren. Denk aan besparingen op de energierekening, besparingen op de uitgaven voor uitkeringen en/of onderhoud van openbaar groen.

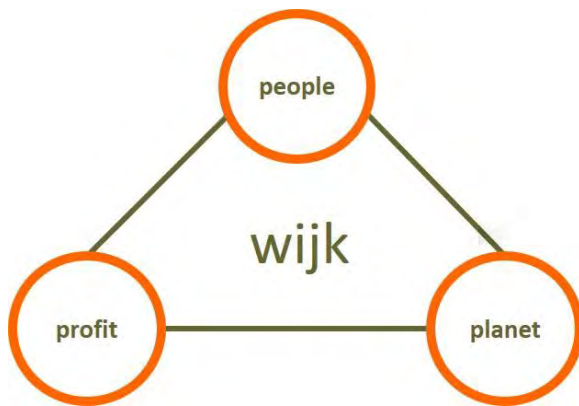

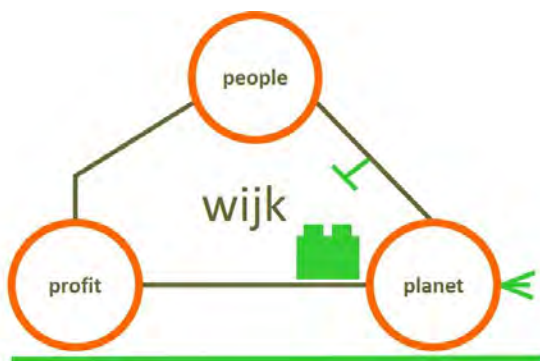

*Er groeit iets nieuws:
een waardevolle economie, een inclusieve samenleving
en een duurzame leefomgeving*

1. Wat is er aan de hand?

De vraag is hoe we een duurzame wijk economie aan het rollen krijgen. Laten we eerlijk zijn: in principe hoeven we niets te doen. We bewegen als gemeenschap namelijk langzaam en vanzelf in de richting van een duurzame samenleving. Dit is een proces van organische groei. Ook op wijkniveau zal dit steeds zichtbaarder worden, in de vorm van netwerken, burgerinitiatieven en wijkbedrijven. De gemeente kan dit proces van organische groei echter stimuleren, door samen met haar inwoners zorg te dragen voor een vruchtbare bodem en hulpstructuren voor duurzame wijk economie. Doordat een duurzame visie ervan uitgaat dat alles één is, hebben deze nieuwe hulpstructuren ook een aangename impact voor de (kosten)structuur van de gemeente zelf.

duurzame wijk economie gaat rollen met hulpstructuren en vruchtbare bodem

Vruchtbare bodem bij burgers, bestuur en politiek

De vruchtbare bodem voor een duurzame wijk economie vinden we natuurlijk bij de inwoners zelf. Steeds meer mensen zijn op de een of andere manier bezig met duurzaamheid. Sommige mensen doen veel, anderen weinig. Iedereen maakt zijn eigen keuze. Maar over het algemeen is de trend dat steeds meer mensen duurzamer willen leven. Vaak betekent dit dat mensen zich betrokken voelen met hun omgeving: het milieu, de natuur, andere mensen. We voelen ons steeds meer verbonden

met het leven als geheel. We willen geen tomaten eten die de halve wereld zijn overgevlogen, we willen geen kleding kopen die door kinderen in elkaar is gezet, etc. Er ontstaan hierdoor nieuwe modellen voor waardecreatie. Mensen zijn bereid om spullen te delen, vaker hun eigen voedsel te verbouwen, er ontstaan nieuwe scholen, social enterprises, lokale markten, coöperaties, prosumenten, burgerinitiatieven. Dit heeft gevolgen voor het huishoudboekje van mensen. Je kunt stellen: wie duurzamer gaat leven, heeft minder geld en spullen nodig maar meer of andere informatie en onderlinge relaties.

Maar niet alleen bottom up gebeurt er veel. Ook de overheid verandert. Gelijkaardig partnerschap, cocreatie, praktijk boven beleid, zijn bewegingen waarbij politiek, bestuur en inwoners steeds dichter bij elkaar komen te staan en samen werken aan een fijne leefomgeving voor iedereen. Deze beweging geeft – wat ons betreft – een nieuwe definitie van politiek:

Politiek is de wijze waarop wij ons organiseren, relaties onderhouden en samen handelen ten behoeve van de gezondheid van de hele mensheid en elk individu daarin.

Bron: *Spontane evolutie* van Bruce Lipton en Steve Bhaerman, AnkhHermes, Utrecht, 2013, p. 357

De rol van de overheid in de participatiesamenleving wordt ook steeds duidelijker: ruimte geven aan initiatieven en meewerken aan het organiseren van nieuwe structuren waarmee burgers actief, ondernemend en zelfstandig keuzes kunnen maken voor de inrichting van hun leven en leefomgeving.

Op dit moment wordt de participatiesamenleving vooral versterkt met subsidies voor projecten. Dit is een prima start. De all inclusive wijk geeft gemeenten en inwoners de mogelijkheid **een volgende stap** te maken: van het subsidiëren van projecten **naar het organiseren van professionele structuren en organisatievormen** die publiek-privaat-particuliere (oftewel integrale) samenwerking mogelijk maakt.

De belangrijkste voordelen voor beide partijen zijn:

- besparen van geld
- meer welzijn en geluk
- een evenwichtiger balans tussen people-planet-profit
- duurzame ontwikkeling

Wanneer we - gemeente en inwoners - meer gaan samenwerken, ontstaat er behoefte aan infrastructuur om die samenwerking efficiënt te organiseren. Zeg maar een weg en die de gemeente en de wijk samen kunnen gebruiken voor hun gezamenlijke "handel en wandel". Wij noemen dit "participatie-infrastructuur".

Twee uitdagingen

In veel woonwijken spelen de volgende twee uitdagingen die een duurzame ontwikkeling van de wijk belemmeren:

1. *veel geld, talent en capaciteit vliegt de wijk uit*
2. *veel waarde in de wijk wordt niet gebruikt*

Hierdoor lukt het niet om voldoende organiserend vermogen aan de dag te leggen om complexe vraagstukken op te lossen.

Uitdaging 1 - veel geld, talent en vermogen vliegt de wijk uit

In woonwijken is dikwijls onvoldoende coherentie is tussen het individu en de noodzakelijke vitale levensfuncties van dat individu. Een woonwijk heeft maar één functie: wonen. Alle andere functies die nodig zijn om te leven, worden aangeleverd van buitenaf: energie, voedsel, gezelligheid, zorg, werk. Ons inkomen en welzijn wordt ingekocht of aangeleverd en daar zijn we heel druk mee. Echter, we organiseren niets zelf! Dit is op wijkniveau bezien, niet efficiënt. Lees ter verduidelijking hiernaast het verhaal maar eens over het studentenhuus.

Wanneer we het verhaal van het studentenhuus vertalen naar een wijk, zien we dat er in de wijk geen groepen mensen zijn die functioneren als afwasploeg of als kookploeg. We hebben het in een wijk dan over groepen mensen die zaken organiseren zoals sport, zorg, kinderopvang, plantsoenonderhoud, energie opwekken, voedsel produceren, computerhulp, e.d. Deze producten en diensten worden nu veelal aangeleverd door de gemeente of externe leveranciers. De wijk gebruikt zeg maar voortdurend de pizzakoerier om in haar levensonderhoud te voorzien. Dat kost handenvol geld. Bovendien is de oven van de pizzakoerier veel te klein om voor iedereen zijn of haar favoriete pizza te bakken en dus kan de inwoner kiezen uit een klein, standaard assortiment met een lage kwaliteit, tegen een hoge prijs. Dat komt omdat het principe van de markt hier werkt: de inwoner kan nergens anders heen ... de gemeente of leverancier wil maximaal rendement maken en tegen een zo laag mogelijke kostprijs leveren. En om al het werk gedaan te krijgen, heeft de pizzakoerier mensen uit de wijk in dienst genomen. De tijd en het talent van deze mensen wordt vastgeklemd aan het eigenbelang van de pizzakoerier en komt niet meer ten goede aan duurzame ontwikkeling van de wijk. Je werkt vooral voor anderen en niet voor jezelf. Dit alles maakt dat we kunnen zeggen: *veel geld, talent en capaciteit vliegt de wijk uit.*

Vroeger, in het studentenhuus waar ik woonde, wisten we allemaal dat samen boodschappen doen en samen koken veel voordeliger was dan wanneer ieder voor zich dat ging doen. Bovendien gaf het veel minder rotzooi in de keuken, was het gezelliger dan alleen eten en hoefde niemand te wachten "tot de keuken vrij was". Ook was het minder werk. We bespraken wat we wilden eten, hoeveel geld we nog hadden en hoeveel we wilden besteden en we verdeelden de taken: boodschappenploeg, kookploeg, afwasploeg. Deelname was vrijblijvend en iedereen had een gelijke stem in het geheel. Als je toch eens alleen at, was een aantal zaken in de keuken voor collectief gebruik: kruiden, pannen, afwasmiddel. Dat was efficiënt. Heel af en toe lieten we pizza's bezorgen, maar niet vaak, want dat was veel te duur voor ons bescheiden studentenbudget.

Uitdaging 2 – veel waarde in de wijk wordt niet gebruikt

Zowel inwoners als de gemeente werken ieder op hun eigen domein. Strikt gescheiden. Ik zorg voor mijn tuin, de gemeente zorgt voor het openbaar groen. Ik betaal een dagje uit naar de Efteling, de gemeente betaalt de glijbaan in de wijk. Oftewel: ik ben verantwoordelijk voor mijn private functies en activa; de gemeente is verantwoordelijk voor publieke functies en activa in de wijk. En we mengen niet. Sterker nog, de gemeente investeert in handhaving van deze scheiding tussen publiek en privaat. Bijvoorbeeld: wie zijn caravan (functie wonen / verblijven) langer dan een paar dagen aan de straat zet, krijgt een boete. Want wonen / verblijven is een private functie en dus mogen er geen woonobjecten op de openbare weg staan. Deze scheiding maakt dat veel vermogen in een wijk niet

gebruikt wordt (met vermogen bedoelen we hier overigens kracht). Doordat óf de één óf de ander werkt, maar nooit tegelijkertijd en samen. Anders gezegd: *we draaien slechts op halve kracht*. Het voorbeeld van de roeiboot legt dit nog eens helder uit.

Het is zinvol om na te denken hoe we die strikte scheiding tussen publieke en private functies en activa wat lossier kunnen maken. Zodat ze samen gebruikt kunnen worden al dat nuttig is. Integreren van assets noemen we dat. Dat kan wanneer gemeente en inwoners zich samen verantwoordelijk gaan voelen voor het geheel. Populair gezegd – maar ook heel holistisch – inwoners en gemeenten gaan ervaren dat ze in hetzelfde schuitje zitten en gedeelde verantwoordelijkheid voor de elkaar en de wijk hebben. Vanuit die collectieve verantwoordelijkheid ontstaat namelijk bereidheid en creativiteit om onbenut vermogen aan te spreken. Ook ontstaat er zo bereidheid om te delen wat je als burger of gemeente over hebt (bijvoorbeeld energie of grond) ten gunste van welzijn en geluk van iedereen (waar je zelf ook weer een onderdeel van bent en dus van profiteert).

We zitten in hetzelfde schuitje hoor!

Een vriendenclubje gaat een middag roeien. Het is mooi weer en de tocht is goed te doen voor iedereen. Alleen, in dit wonderlijke voorbeeld weten de vrienden even niet dat er zoiets bestaat als samen roeien. En dus gaan ze achter elkaar in de boot zitten en roeien ze om de beurt. Als Jan roeit, doen de andere drie niets. Als Vera roeit, doen de andere drie niets, etc. Plotseling komt er een ander vriendengroepje voorbij roeien. Zij doen het heel anders: ze roeien alle vier tegelijk! Ze gaan veel harder en houden tijd over om op het eind van de route een pannenkoek te eten...

Kortom: wanneer we een duurzame wijk economie willen organiseren, zijn er twee uitdagingen waarmee we aan de slag moeten:

1. *veel geld, talent en capaciteit vliegt de wijk uit*
2. *veel waarde in de wijk wordt niet gebruikt*

*de all inclusive wijk: collectief ondernemen,
professioneel samenwerken en duurzaam ontwikkelen*

2. Nieuwe mogelijkheden

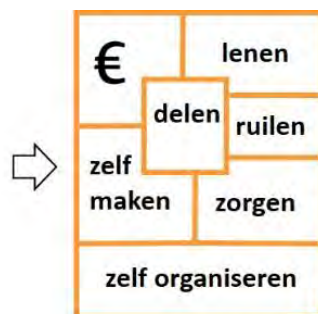
1. Een duurzaam huishoudboekje

Er is al veel over geschreven: onze samenleving staat aan de vooravond van een nieuw tijdperk. Een tijdperk waarin we op een andere manier aan de slag gaan. Verbonden. Coöperatief. Duurzaam. Er ontstaan nieuwe vormen van ondernemen. De coöperatie is weer helemaal populair. In grote steden worden weer markthallen gebouwd waar lokaal geproduceerd voedsel wordt verkocht. In hippe cafeetjes drinken we versgeperste sappen uit jampotten. We verhuren onze zolderkamer via AirBnB of lenen onze boormachine uit op Peerby. De moestuintjesactie van Albert Heijn is een enorm succes. Steeds meer bedrijven communiceren open en eerlijk over hun productieproces, marketeers zien extra omzet door woorden te gebruiken als “eerlijk” “aandacht” en “ervaren”. Er ontstaat nieuwe business, zoals duurzaam bouwen, windmolenparken, elektrische auto’s, biologische levensmiddelen. Mensen gaan alternatieve betaalmiddelen gebruiken zoals een lokale munt of de bitcoin.

We zien heel langzaam een nieuwe samenleving ontstaan. Maar dan moet je wel goed kijken. Het leven van alledag gaat namelijk voorlopig ook nog gewoon door. En voert de boventoon in de politiek, het maatschappelijk debat, de economie, de zorg, onze cultuur. In de wijk is dit niet anders. Desalniettemin verandert heel langzaam het traditionele huishoudboekje van mensen; het delen en ruilen van spullen en diensten wordt steeds gebruikelijker, we produceren zelf energie, en er is steeds meer oog voor het gemeenschappelijk belang en het belang van de natuur. Deze ontwikkeling vormt de vruchtbare bodem voor de all inclusive wijk. Een zinvolle eerste stap in de ontwikkeling van een all inclusive wijk is dan ook een inventarisatie van deze vruchtbaarheid. Hierdoor krijgen we inzicht in de behoefte aan nieuwe aanvullende hulpstructuren.

Oftewel:

inventariseer welke modellen voor waardecreatie de individuele burgers hanteren zodat je ontwikkelkansen en nieuwe collectieve functies kunt benoemen.

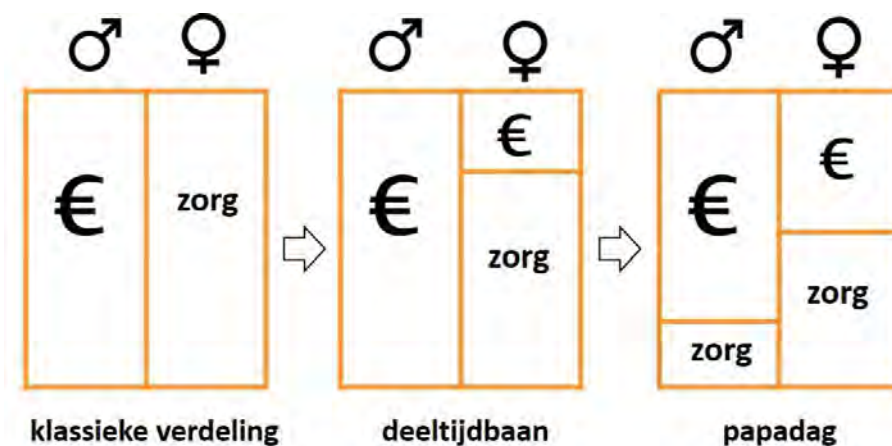

modern huishoudboekje: een palet van waarden

De ontwikkeling van het huishoudboekje

In 1966 raakte mijn moeder in verwachting van mij ... Een paar jaar daarvoor was ze getrouwd met mijn vader en werkte ze als verkoopster in een stoffenzaak. Toen ze vertelde dat ze zwanger was, werd ze ontslagen.

Na de Tweede Wereldoorlog werd geld verdienen steeds belangrijker. Meestal deed de man dit. De vrouw zorgde ervoor dat de man alle tijd aan zijn carrière kon besteden. De vrouw zorgde voor het huishouden, de kinderen, deed vrijwilligerswerk en liefdadigheidswerk in de buurt en zorgde voor ouders en andere familieleden als dat nodig was. Het was een tijd van economische groei. Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw gingen vrouwen dan ook steeds vaker studeren en buitenshuis werken. De deeltijdbaan ontstond en de economie groeide als kool. Die groei maakte echter ook dat het leven in toenemende mate gekapitaliseerd, gereguleerd en gefragmenteerd werd. Er kwamen recreatieterreinen, crèches, parkeergarages, groene brievenbussen, vakantieparken, supermarkten, warenhuizen, bejaardenhuizen, MAVO's, HAVO's, VWO's, etc. Het werd steeds noodzakelijker om geld te verdienen omdat je steeds vaker moest betalen voor producten en diensten die eerder in de gemeenschap onderling geregeld werden of gratis voorhanden waren.

figuur 1

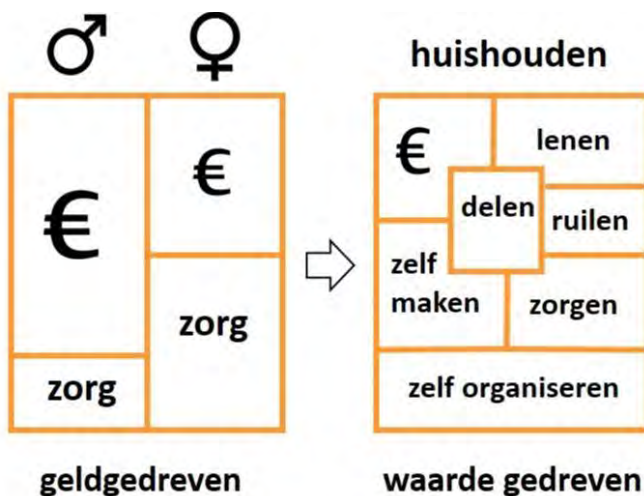
Waarom vertellen we dit nu hier? Welnu, omdat ergens in dit verhaal een subtiel omslagpunt van vrijheid naar afhankelijkheid is geraakt. En onafhankelijkheid is nu eenmaal een thema van de volwassen mens.

De ontwikkelingen sinds de Tweede Wereldoorlog worden meestal verteld vanuit het perspectief van economische en maatschappelijke onafhankelijkheid:

1. de economische afhankelijkheid van de vrouw ten opzichte van de man werd bestreden: (vrouwenemancipatie): het feit dat vrouwen vanaf de jaren zeventig betaald gingen werken en het opleidingsniveau steeg, bracht veel extra welvaart (meer keuzevrijheid);
2. de sociale afhankelijkheid van zuil en klasse werd bestreden (maatschappelijke emancipatie): iedereen kreeg toegang tot hoger onderwijs en daarmee de kans om zijn eigen maatschappelijke klasse te ontstijgen; deze ontwikkeling werd gevoed door de komst van studiebeurzen en ontkerkelijking.

Deze onafhankelijkheid bracht echter weer andere, nieuwe afhankelijkheid: mensen werden steeds afhankelijker van geld: aan de ene kant door de ontwikkeling van de verzorgingsstaat, aan de andere kant door de ontwikkeling van de markt. Beide, de verzorgingsstaat en de markt, kunnen namelijk alleen voortbestaan in een situatie van economische groei. Nu deze groei de afgelopen jaren is weggefallen, en veel mensen de crisis aan den lijve hebben ervaren, ontstaat er ruimte voor anders denken. Temeer daar de mensheid zich ook steeds bewuster wordt van grote problemen als klimaatverandering, grondstoffenschaarste en vervuiling als gevolg van onze economische keuzes. Mensen beginnen weer een moestuin, gaan weer zelf spullen maken, zelf voor hun ouders zorgen, gaan spullen delen en ruilen, etc. Er ontstaat een nieuwe economie die gebaseerd is op andere uitgangspunten dan die van de verzorgingsstaat en de markt. Mensen willen minder afhankelijk worden van geld en duurzamer leven. Hierdoor ontstaan andere sociaal-economische arrangementen. Deze trend is nog pril, maar wordt steeds duidelijker zichtbaar.

figuur 2

Figuur 2 geeft de systeemverandering weer die wij als samenleving momenteel doormaken. Geld blijft belangrijk maar zal de komende jaren niet meer de enige manier zijn om goederen en diensten te kopen of te verkopen. Deze ontwikkelstap is veel groter dan de ontwikkelstappen van figuur 1. In figuur 2 gaat ons huishoudboekje namelijk fundamenteel veranderen. Figuur 1 toont dat mensen meer geld gingen verdienen en dat meer mensen geld gingen verdienen; figuur 2 toont dat we naast gewoon geld ook andere waarde gaan verdienen en verhandelen. En dat het onderscheid man-vrouw in een huishouden niet langer relevant is. Daarnaast toont figuur 2 dat burgers ook zelf gaan produceren. In toenemende mate ontstaat er micro-ondernemerschap en wordt de burger een prosumert (producent + consument).

Mijn vader zij vroeger gekscherend altijd: 'geld moet rollen, liefst mijn kant op'. In het gezin waar ik opgroeide, was mijn vader kostwinner. Mijn moeder deed het huishouden. Het was voor mijn vader belangrijk geld in te brengen in het gezin. Geld was – en is – nodig om dingen te kopen of te huren: eten, kleding, een computer, een huis, etc. Het huishoudboekje zat als volgt in elkaar: werkgever ---> salaris voor mijn vader ---> gesprek met mijn moeder: 'waar besteden we het aan?' ---> uitgaven.

figuur 3

Kortom, we leven nu in de omstandigheden dat als we iets willen, we iets moeten kopen. Dat geeft een grote afhankelijkheid van geld, en veronachtzaamt het eigen organiserend vermogen van mensen en communities. Door nieuwe sociaal economische arrangementen te ontwikkelen, krijgen inwoners meer keuzevrijheid in de mate waarin zij betaald werk moeten verrichten.

2. Eerlijke informatie

Een samenleving transformeert op momenten dat zij niet meer efficiënt functioneert. En efficiency meten wij dikwijls af in geld. Als iets weinig kost maar veel oplevert, noemen we dat efficiënt. Hoe efficiënt zijn wij als wijk eigenlijk?

- wat zijn de kosten voor groei en bescherming van een wijk?
- wat zijn de mogelijkheden voor waardecreatie in een wijk?
- in welke mate en op welke wijze worden hulpbronnen gebruikt?
- welke inkomsten kent de wijk (geld, producten, diensten)

Wat is de totale waarde van de wijk? Dat weten we helemaal niet. Wat is er wel maar gebruiken we helemaal niet? Bijvoorbeeld een leeg kantoorgebouw. Of een saaie groenstrook. Wat kost de voetbalclub eigenlijk? Of het schoonvegen van de stoepen? Hoeveel geld geven we samen uit aan energie? Of aan reïntegratie van werklozen? Of kinderopvang? Of aan het onderhoud van onze huizen? Zijn er verborgen kosten die niet zichtbaar zijn? Bijvoorbeeld een riool dat vervangen moet worden, of groot onderhoud aan koopwoningen in een oude wijk? Denk ook aan de kosten voor de aardgastransitie.

Hier hebben we werk te doen. We zullen moeten aantonen dat een wijk veel slimmer en goedkoper zijn vitale levensfuncties kan organiseren. Geld is altijd een gevoelig onderwerp. Als we in een overzicht met cijfers en feiten kunnen laten zien hoeveel geld er nu aan vitale functies in een wijk wordt besteed, zijn er vast mensen die ideeën krijgen om zaken anders en slimmer te organiseren.

Dit is volgens ons wat Einstein bedoelde met zijn beroemde opmerking: 'je kunt een probleem niet oplossen op het niveau waarop het is ontstaan'. Wanneer we in staat zijn om op een ander schaalniveau (het wijkniveau in plaats van het individuele niveau van huishoudens) naar geld en waarestromen te kijken, ontstaan er ook nieuwe oplossingen voor meer kwaliteit van leven in de wijk. Populair - maar ook heel holistisch - gezegd: overleven doe je samen (in plaats van ieder voor zich).

Oftewel:

verzamel wijkgerichte informatie om inzicht te krijgen in de kosten van het huishouden van de wijk. Deze informatie vertelt je waar het zinvol is om het werk in de wijk anders - meer integraal - te gaan organiseren.

3. De bedoeling: collectieve wijsheid en citizen science

Als we in de wijk even stilstaan bij de vraag "Wat is hier nu de bedoeling?" dan kan iedereen deze vraag na enig nadenken gewoon beantwoorden. Alleen is de bedoeling door de drukte van alledag en onze individuele doelen naar de achtergrond geraakt. Zeker in complexe wijken is het belangrijk om deze vraag te beantwoorden. Als je ernaar gaat vragen, weten mensen zelf heel goed wat er nodig is om meer volgens de bedoeling te leven. Zo kunnen mensen zelf heel goed benoemen waarom ze hun huis nog niet geïsoleerd hebben of wat de oorzaak is van schulden, werkloosheid of verloedering. Deze collectieve wijsheid is van onschatbare waarde wanneer je complexe problemen in de wijk wilt oplossen. Een nieuwe tak van sport om hiermee aan de slag te gaan is citizen science, oftewel burgerwetenschap. Inwoners zelf gaan op onderzoek uit naar de dieperliggende oorzaken van problemen in hun eigen wijk, al dan niet ondersteund door een universiteit of hogeschool.

De all inclusive wijk wil de wijsheid van de gemeenschap zelf gebruiken om een wijk een ontwikkelstap te laten maken.

Draagvlak en bewustzijn

Als we in een wijk met inwoners aan de slag gaan, krijgen we vaak de vraag "of er wel draagvlak is" voor een initiatief of idee. Interessant om hier te noemen is het volgende: onze democratie is gebaseerd op een sociaal contract. Dit contract (beleidsmaatregelen, budgetten, wetten, regels, regeerakkoord) is het resultaat van een onderhandelingsproces (verkiezingen, coalitievorming, politiek debat, polderen). Collectieve wijsheid ontstaat niet door onderhandelen. Wijsheid is het resultaat van een bewustzijnsproces.

Het gebeurt weleens dat een gemeente een inspraakavond houdt in een wijk om een plan toe te lichten of feedback van burgers te vragen. De gemeente zit hier dan vanuit een traditionele rol van **leverancier** van een product of dienst. Voor je het weet wordt er onderhandeld over inhoud, belangen en geld. De kunst is nu in deze nieuwe tijd om als gemeente als **partner** aan te schuiven aan de keukentafel, te luisteren en samen een uitnodigend, duurzaam perspectief te schetsen.

De all inclusive wijk schetst zo'n perspectief. Daar mag iedereen wat van vinden. Wij hebben namelijk de collectieve wijsheid niet in pacht. Ook willen wij niemand overtuigen. Wat we proberen is bewustzijn te creëren op de complexe problemen in een wijk. Om vandaaruit het collectieve belang of de bedoeling van de wijk te benoemen en aan de slag te gaan met een eerste groep actieve inwoners die het belang van de wijk willen bedienen.

4. De wijk als een bedrijf

In zijn verhandeling over menselijke economie wees Aristoteles erop dat een stad *voortkomt* uit de basisbehoefte om te overleven, maar *existeert* ten behoeve van een leven in welzijn.¹ Een zinnetje om over na te denken... Een leven in welzijn... dat klinkt erg aantrekkelijk. Vertaald naar de all inclusive wijk wordt het: "je gaat in een wijk wonen omdat je een dak boven je hoofd nodig hebt maar als je er dan toch bent, wil je er zo prettig mogelijk leven. Dat dak regel je zelf maar voor dat prettige leven heb je anderen nodig. Zie hier de relatie tussen het individuele belang en collectief functioneren.

Ons individueel belang vraagt nu nog al onze tijd. Het is nog niet onze gewoonte om in een wijk samen te werken en onderling zaken te regelen rond onze huishoudens. Zeker, we doen vrijwilligerswerk, of een enkel keer past ons buurmeisje tegen betaling op onze kinderen, maar structureel onderling zaken uitwisselen, zeg maar onderlinge economie maken, gebeurt nog maar heel weinig. Door de wijk te zien als een levend geheel, als een bedrijf of organisatie, wordt het mogelijk om het huishouden van de wijk veel duurzamer, efficiënter en goedkoper te organiseren.

Wie in een woonwijk woont, heeft een eigen huis en een eigen inkomen. Mensen wonen samen, met een gezin en vaak ook alleen. In de wijk zorgt de gemeente voor energie, voor water, voor gemeenschapsfuncties zoals een buurthuis, een zorgcentrum, een sportvereniging of een school. De gemeente haalt afval op, zorgt voor de openbare ruimte (wegen, lantaarnpalen, openbaar groen, speeltuintjes). De bewoners van een woonwijk kunnen gebruik maken van deze functies. Hiervoor betalen ze, door belastingen, lidmaatschapsgeld, verzekeringspremie, of gewoon met geld. De bewoners zorgen voor hun eigen huis en voor zichzelf. Ook dat kost geld. Ze onderhouden hun tuin, hun huis, doen boodschappen, gaan op vakantie, betalen huur of hypotheek. Het is daarom nodig dat de bewoners van een woonwijk inkomen hebben: een baan, een uitkering, AOW en pensioen. Iedereen "doet zijn eigen ding" binnen een keurig overeengekomen scheiding van publiek en particulier geld. Als een gemeente of een gezin tijdelijk wat minder geld heeft, dan gaat men bezuinigen. *Minder doen*. Dat kan lelijk uitpakken als je tegen een ondergrens aanloopt: verloedering, armoede. Terwijl er ook een andere optie is: namelijk *anders doen*.

De all inclusive wijk gaat over anders doen. Anders organiseren van het werk in de wijk.

---

¹ Bron: *Spontane evolutie* van Bruce Lipton en Steve Bhaerman, AnkhHermes, Utrecht, 2013, p. 336

*pionieren en experimenteren
met nieuwe structuren en werkvormen*

3. Hoe dan?

Hoe kunnen we waarde in de wijk vasthouden en onbenut vermogen benutten? Antwoord: door stapsgewijs **participatie-infrastructuur** in te weven in de wijk. Nu hoor ik je denken ... eehhh, maak dat eens concreet. Over wat voor infrastructuur hebben we het dan? Geef eens een voorbeeld? We noemen ze hier:

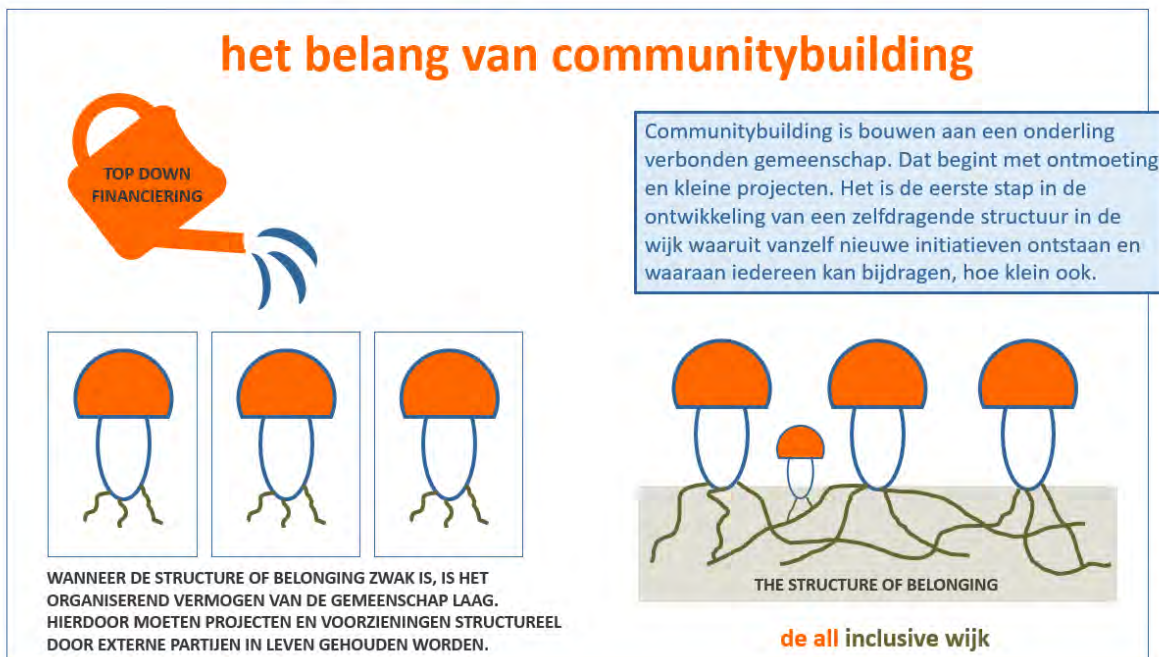
1. sociale structuren: informele en formele netwerken in de wijk
2. fysieke structuren: plekken / voorzieningen in de wijk voor ontmoeten, leren en werken
3. economische structuren: ondernemende organisatievormen voor samenwerking tussen inwoners, overheden, bedrijven en organisaties

Toen de gloeilamp werd uitgevonden ging de overheid investeren in infrastructuur: het elektriciteitsnet. Toen de stoomtrein werd uitgevonden ging de overheid investeren in infrastructuur: het aanleggen van spoorrails. Nu de participatiesamenleving is uitgevonden, adviseren wij de overheid om te investeren in het aanleggen van participatie-infrastructuur.

1. Sociale structuur: netwerken rond de bedoeling

De netwerksamenleving is langzamerhand een begrip. Door de mogelijkheden van het internet kunnen we gelijkgestemden zoeken en samenwerking organiseren op basis van intrinsieke motivatie. Dit gebeurt ook in de wijk. Kleine groepjes mensen organiseren projecten om de wijk duurzamer of inclusiever te maken. Hier haken weer andere mensen op aan. Zeker als de gemeente of bedrijven dergelijke initiatiefnemers faciliteren en steunen, ontstaat er in de wijk een bont palet van initiatieven. Investeren in "the structure of belonging en community building" zoals Peter Block dat uitlegt in zijn boek "Community" levert een vruchtbare bodem op van waaruit nieuwe initiatieven vanzelf ontstaan.

2 . Fysieke structuur: plekken voor ontmoeten, leren

De naam "de all inclusive wijk" is ontleend aan de all inclusive vakantie. Je kent het wel, een vakantie met net zoveel zon, zee, eten en drinken als je maar wilt. In onze visie kan een woonwijk ook een all inclusive resort zijn, met net zoveel werk, groen, gezond voedsel, zorg, gezelligheid als je maar wilt. Kwestie van slim organiseren. De all inclusive wijk organiseert plekken in de wijk voor leren, werken en ontmoeten. We noemen dit collectieve voorzieningen of hubs. Denk aan een zorghub, een mobiliteitshub voor elektrische auto's en fietskarren, een materialenhub, een moestuin, etc.

3. Economische structuur: integraal organiseren van het werk in de wijk

Een wijkbedrijf organiseert het werk in de wijk. Zeg maar het huishouden. Dit werk wordt gedaan door inwoners (boodschappen, koken, klussen, schoonmaken, administratie, verzorgen) door bedrijven en organisaties (bakkers, dakdekkers, scholen, huisarts, thuiszorg) en overheden (openbaar vervoer, onderhoud plantsoen, riool, water, ophalen afval).

De sleutel van het wijkbedrijf is het vergroten van initiatiefkracht en organiserend vermogen in de wijk. Hierdoor kunnen inwoners beter voor zichzelf en hun eigen leefomgeving zorgen en kan er professionele samenwerking gezocht worden met bedrijven, maatschappelijke organisaties en de gemeente.

Een wijkbedrijf houdt zich bezig met communitybuilding, het organiseren van samenwerking met systeempartners en het initiëren van sociale ondernemingen en integrale hubs in de wijk (basisvoorzieningen zoals een zorghub, een mobiliteitshub, of een onderhoudshub). Het wijkbedrijf probeert het werk dat gedaan moet worden zoveel mogelijk in de wijk zelf te beleggen. Dit gebeurt door capaciteit en talent in de wijk te verbinden met opdrachten van systeempartners rond de maatschappelijke opgaven in de wijk. Hiervoor moet het wijkbedrijf het een en ander organiseren: projectgroepen, sociale ondernemingen, integrale hubs en basisvoorzieningen. Al deze fysieke, sociale en economische structuren noemen we participatie-infrastructuur.

Het wijkbedrijf wordt professioneel gerund door een wijkondernemer. Dit is bij voorkeur iemand uit de wijk. Het is een betaalde baan. Andere rollen zijn: communitybuilder (verbinden van capaciteit en talent met werk), informatieverzamelaar (organiseren wijkdata m.b.t. urgenties), verhalenverteller

(inspireren, bewustworden m.b.t. het duurzame perspectief). Het wijkbedrijf wordt integraal en ondernemend gefinancierd: door inwoners, gemeente, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Het behoeft opstartfinanciering maar voorziet in principe in haar eigen inkomsten uit het werk dat door de systempartners ingelegd wordt.

werken in je eigen wijk

4. Meer weten?

kom naar een meetup

We gaan dieper in op de structurele veranderingen die nodig zijn om een wijk duurzaam, dynamisch en inclusief te maken. We geven praktijkvoorbeelden uit ons werk in de wijk. Met veel ruimte voor dialoog en vragen over je eigen werk.

nodig ons uit voor een expertmeeting

We gaan aan de hand van dit ebook met je initiatief, team of genodigden aan de slag met de complexe problemen in je wijk. We gaan op verkennen welke nieuwe structuren en werkvormen nodig zijn om de wijk duurzaam, dynamisch en inclusief te maken.

meld je aan voor een cursus of opleiding

We organiseren een veelzijdig opleidingsprogramma, van kleine workshops tot meerdaagse trainingen.

start een experiment of ontwikkeltraject in de wijk

We geven strategisch advies en begeleiden je experiment of ontwikkeltraject.

Interesse? Neem contact met ons op of kijk op de website voor ons actuele programma.
www.deallinclusivewijk.nl

Een initiatief van **transitiereizen**

De all inclusive wijk is een initiatief van Transitiereizen en wordt georganiseerd in samenwerking met partners en een community van all inclusive wijken.

Transitiereizen verbindt de huidige maatschappelijke uitdagingen met nieuwe inzichten over samenleven en samenwerken.

Carla Onderdelinden en Patricia van der Haak zijn specialisten op het gebied van systeeminnovatie, integrale gebiedsontwikkeling en nieuwe economie.

Zij ontwerpen duurzame sociaal-economische modellen op basis van een integraal-holistische visie.

Carla en Patricia adviseren publieke en private partijen die de Nederlandse economie en samenleving structureel willen veranderen; lokaal, regionaal en nationaal.

Met hun werk dragen zij bij aan de ontwikkeling van een waardevolle economie, een inclusieve samenleving en een duurzame leefomgeving.

contact

transitiereizen / de all inclusive wijk
Vondellaan 22
6824 ND Arnhem

Patricia van der Haak
patricia@transitiereizen.nl
06-46.86.59.17

Carla Onderdelinden
Carla@transitiereizen.nl
06-37.55.35.36

www.transitiereizen.nl
www.deallinclusivewijk.nl

een e-book van
de all inclusive wijk
© de all inclusive wijk 2019
www.deallinclusivewijk.nl